

Білоус В.С. **Бібліотека ВДПУ імені Михайла Коцюбинського: хранителька культурної спадщини освітян та пам'яті регіону.** *Інституції національної пам'яті та глобальне партнерство в збереженні культурної спадщини* : Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю, 21-23 серпня 2025 року, м. Одеса / Одеська національна наукова бібліотека. Одеса, 2025. URL: https://odnb.odessa.ua/img/novini_2025/5130/ukraina_-istoriya-kultura-identichnist-2025_programa-konfere.pdf

УДК 027.7ВДПУ:027.7/.9:[37+008](477.44)

Білоус Валентина Степанівна,
директор бібліотеки
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця Україна

БІБЛІОТЕКА ВДПУ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО: ХРАНИТЕЛЬКА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ОСВІТЯН ТА ПАМ'ЯТІ РЕГІОНУ

У ПРОПОНОВАНИЙ СТАТТІ ПІДКРЕСЛЕНО ВАЖЛИВІСТЬ, РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ інституцій пам'яті у формуванні документно-інформаційного простору. Відображено наукову, інформаційну та культурну діяльність бібліотеки, як інституції культурної спадщини, носія національної пам'яті. Виокремлено значення краєзнавчої роботи та видавничої діяльності бібліотеки. Акцентовано увагу на роботі бібліотеки щодо формування та збереження джерел соціальної, історичної, національної пам'яті. Наведено досвід діяльності бібліотеки ВДПУ ім. М. Коцюбинського щодо формування історичної пам'яті, наукового та культурного надбання Вінниччини та зокрема Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Показано діяльність університетської бібліотеки у проєкті «Цифровий архів документів про російсько-українську війну». Підкреслено важливість генерації нових знань та ідеї, цифровізації інформаційно-бібліотечних ресурсів та послуг.

***Ключові слова:** інституції пам'яті, культурна спадщина, національна пам'ять, краєзнавча діяльність, цифровізація, бібліотека Вінницького педуніверситету.*

Vinnytsia mykhailo kotsiubynskiy state pedagogical university library: guardian of the cultural heritage of educators and the region's memory

This article emphasizes the importance, role, and significance of the activities of memory institutions in shaping the document and information space. It reflects the scientific, informational, and cultural activities of the library as a cultural heritage institution and a bearer of national memory. The significance of the library's local history work and publishing activities is highlighted. Attention is focused on the library's work in forming and preserving sources of social, historical, and national memory. The article presents the experience of the Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University library's activities in forming the historical memory and scientific and cultural heritage of Vinnytsia region, and specifically of the Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University. It also shows the university library's involvement in the "Digital Archive of Documents on the Russian-Ukrainian War" project. The importance of generating new knowledge and ideas, as well as the digitalization of information and library resources and services, is underlined.

Keywords: memory institutions, cultural heritage, national memory, local history activities, digitalization, Vinnytsia Pedagogical University library.

Глобалізація інформаційних світових тенденцій, діяльність системи інституцій пам'яті формують *документно-інформаційний простір*, сприяють збереженню, охороні та передаванню майбутнім поколінням унікального ментального надбання, що міститься у культурному, історичному, освітньому, знаннєвому спадку громади, вони відтворюють її специфічні відмінності, котрі ідентифікують місцевих мешканців, викликають незмінний інтерес у дослідників, туристів. Ці окреслені риси становлять соціальну пам'ять громади, а її сховищами та носіями є місцеві бібліотеки, архіви, музеї [4, с. 9]. Це є своєрідне творення історичних документальних депозитаріїв і мають величезне значення у накопиченні національної пам'яті, це є потужні акумулюючі посередники між минулим, сучасним і майбутнім. Діяльність інституцій пам'яті інколи подаються через метафори – «скарбниці пам'яті нації», «будинки пам'яті», «сховища пам'яті», «суспільні інститути пам'яті» тощо [5, с. 163]. Серед численних соціальних інститутів, які здійснюють функції збереження національно-культурної пам'яті особлива роль належить бібліотеці. У різних сценаріях невизначеності, у викликах сьогодення, спричинених війною, бібліотека залишається надійним інформаційним центром університету. Перед працівниками бібліотеки стоять високі вимоги. Ми повинні бути готовими до будь-яких викликів та ризиків, «до виживання та досягнення успіху в різних сценаріях часів драматичних невідомостей» [3].

Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського є осередком, хранителькою культурної спадщини освітян та національної пам'яті регіону. Важливим напрямом діяльності бібліотеки є формування та збереження краєзнавчих документів, які є унікальним джерелом інформації про рідний край, духовний зв'язок між багатьма поколіннями освітян, рівноцінними інформаційними підсистемами історичної пам'яті. Бібліотечні фонди є носіями культурної спадщини та соціальної пам'яті народу – це пам'ять установи, яка надає своїм користувачам інформацію про національні, етнічні, природничо-географічні, культурно-історичні, мовні традиції краю, популяризує творчість місцевих письменників та діяльність талановитих земляків. У бібліотеці формуються історико-біографічні

ресурси наукового, освітнього, культурно-інформаційного та пізнавального характеру. Створено своєрідну галерею представників української педагогічної еліти, підготовлено низку інформаційних довідників та покажчиків біобібліографічного характеру. Славна когорта яскравих особистостей педагогів ВДПУ гідно представлена виданнями бібліотеки у серії «Педагоги Вінниччини». Кожний випуск – своєрідний літопис галузі, який фіксує документальний зріз і відповідний масив інформації про знаних науковців університету («Н. М. Шунда», «А. М. Подолинний», «І. І. Заєць. Історик. Археолог. Педагог», «Н. Л. Іваницька. З когорти вчених-філологів», «Пірус Т. П. З любов'ю до рідної землі», «Г. І. Дениsik», «М. М. Кравець», «Крупка В. П.: слово промовити, як розділити хліб», «Н.І. Лазаренко» та інші). Видано довідники «Ювіляри ВДПУ», присвячені викладачам, котрі своєю плідною працею зробили вагомий внесок у справу підготовки вчительських кадрів та розвиток освітянської галузі на Поділлі. Підготовлено шість випусків покажчиків наукових праць викладачів ВДПУ ім. М.М. Коцюбинського, які охоплюють публікації з 1970 р. З досвіду краєзнавчої роботи в бібліотеці видано брошуру «Краєзнавча робота в бібліотеці ВДПУ». Окремим напрямом наукової діяльності бібліотеки є вивчення історії власне бібліотеки, становлення якої тісно пов'язане з історією університету.

Об'єктивні закони розвитку інформаційного суспільства, неминуче ведуть до впровадження інноваційних технологій, цифровізації традиційних джерел та створення інформаційних ресурсів нового типу, надання інформаційних послуг у різних форматах (онлайн та офлайн), за будь-яких ризиків та викликів часу. Сьогодні активно застосовуються інструменти цифрових комунікацій, пов'язані з порталами, сайтами, соціальними мережами тощо, за допомогою яких здійснюється обмін інформацією, популяризація національного культурного надбання. Впроваджуються різноманітні методи оцифрування культурного надбання і зберігання цифрових даних, використовуючи зокрема такі методи: 3D моделі, 3D-сканування, бази даних і цифрові паспорти, доповнену реальність, фотограмметрію, цифровий сторітелінг тощо.

У віртуальному інформаційному просторі вагоме місце належить вебсайту бібліотеки, який є ефективним інструментом доступу до інформаційних

ресурсів, активною формою взаємодії з користувачами шляхом застосування інноваційних інструментів маркетингових комунікацій як складових бібліотечного менеджменту. Серед матеріалів, розміщених на вебсайтах – колекції унікальних фотодокументів, публікації наукової, історичної, краєзнавчої тематики, онлайн-виставки інформаційних ресурсів бібліотеки. Постійно наповнюється архів повнотекстових документів «Вінниччина в Інтернеті». На сайті бібліотеки широко висвітлюється краєзнавча інформація, розташовано постійно діючу віртуальну виставку «М. М. Коцюбинський», розміщено коротку історичну довідку про бібліотеку, фото-галерею бібліотеки. У соціальній мережі Facebook представлено проєкт про видавничу діяльність вчених університету – «Є імена, які талантом сяють». Використовуючи сучасні цифрові та комп'ютерні технології, бібліотека активно ілюструє свою діяльність: створює електронні архіви фотодокументів, блоги, флеш-альбоми, презентації, розділ на сайті «Віртуальні виставки» містить матеріали регіональної біографіки [2]. Створено краєзнавчий веб-проєкт «Персоналії, життя яких пов'язане з Поділлям». Довідник містить понад 400 коротких біографій з фото та ілюстраціями.

Під час воєнного стану бібліотека акцентувала увагу на подальше створення цифрового контенту, забезпечила загальнодоступний віддалений доступ через сайт та інтернет-каталог, продовжила наповнення краєзнавчих інтернет-проєктів, в яких відображаються події сьогодення. Бібліотека долучилася до проєкту «Цифровий архів документів про російсько-українську війну», який реалізується бібліотеками України. Це колекція документів з верифікованих відкритих інтернет-джерел. Проєкт ініційовано ВГО Українська бібліотечна асоціація. Координатор – Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. Грантова підтримка Українського культурного фонду. Ресурс створено з метою збереження історичної пам'яті та доступності інформації для широкого кола користувачів. Публікації в ЗМІ та Інтернеті, офіційні документи, фотографії та відео, історії людей – все це потребує фіксації для подальшого збереження. З метою вшанування та збереження пам'яті про загиблих студентів, випускників, співробітників та викладачів ВДПУ ім. М. Коцюбинського внаслідок збройної агресії російської федерації проти України бібліотекою

започатковано проєкт «Вінниччина і повномасштабне вторгнення російських військ в Україну». На сайті бібліотеки розміщено банер «Дошка пам'яті ВДПУ». Організаційна стійкість керівників університету та працівників бібліотеки, створення інформаційно-бібліотечних послуг задля підтримки науки та освіти, управління знаннями під час масштабних кризових подій сьогодення демонструють цінність, важливість та здатність адаптуватися до неочікуваних і трагічних обставин [1]. Четвертий рік в умовах воєнного стану стоїмо пліч-о-пліч, тримаємо інформаційний стрій. Відбудуємо країну, зруйновані міста, навчальні заклади, бібліотеки, архіви, музеї. Збережемо для нащадків культурну та національну пам'ять.

Список використаної літератури:

1. Білоус В. С. Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: з повагою до минулого та вірою у майбутнє. *Бібліотека в умовах сучасності і конструювання майбутнього* : IV науково-практична конференція / Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Отамановського. Вінниця, 2023.
2. Білоус В. С. Біографічні та біобібліографічні дослідження у бібліотеці Вінницького педагогічного університету. *Бібліотеки закладів вищої освіти: історія та сьогодення* : Всеукраїнська науково-практична конференція. Кам'янець-Подільський, 2023.
3. Колесникова Т. О. Організація віддаленої роботи колективів бібліотек університетів України за часів драматичних невідомостей. 2021 р. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/11914>.6.
4. Липак Г. Роль бібліотек, архівів, музеїв у формуванні соціокомунікаційного простору територіальних громад. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 5. С. 8–14.
5. Щкира О. Бібліотека як соціальна інституція пам'яті: ресурс креативного атмосферного середовища *Бібліотека у сучасному інформаційному просторі: проблеми та перспективи* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної бібліотечної конференції. Одеса : Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2023. 175 с.